

CCIII. « Loquimini in aures Pharaonis¹ : » locutio est usitata in Scripturis.

CCIV. « Et dixit Pharao ad Joseph : Descende et sepeli patrem tuum² : » etiam si per potentes illos per quos Joseph mandaverat, Pharao dixit quod perferrent ad Joseph, non utique dixit nisi ipsi Joseph. Unde illud est in Evangelio, quod unus Evangelistarum dicit centurionem venisse ad Dominum et dixisse illi : « Puer meus jacet in domo paralyticus³ : » alias autem totum diligentius narrans, amicos eum ad Dominum misisse commemorat⁴, qui hoc ei dicent : in quibus amicis utique ipse venit, cuius in eis voluntas præsens fuit : unde est ; « Qui vos recipit, me recipit; et qui me recipit, recipit eum qui me misit⁵. »

CCV. « Planixerunt eum planetum magnum et vā lidum⁶ : » planixerunt planetum, non planixerunt planctū; locutio est in latina lingua non ignota, sicut dicitur : Servitutem servivit, militiam militavit, et similia.

CCVI. « Et redditione reddet nobis omnia mala, quæ ostendimus ei⁷. » Ex hac locutione ait et Apostolus : « Alexander aerarius multa mala mihi ostendit⁸; Osdimus enim dictum est, vel ostendit, pro eo quod est fecimus, vel fecit.

CCVII. « Accipe iniquitatem servorum Dei patris tui⁹ : » nova locutio est : « Accipe iniquitatem, » pro ignosce, aut remitte, aut obliviscere : sed puto inde esse dictum « Accipe, » ac si diceretur, « Aequo animo accipe, hoc est, noli indigne ferre. »

CCVIII. « Et venientes ad eum dixerunt¹⁰ : » non iterum venerunt, sed quod dictum fuit iterum dictum est : solet facere Scriptura.

¹ Gen. l, 4. — ² Ibid. 6. — ³ Matth. viii, 5. — ⁴ Luc. vii, 3. — ⁵ Matth. x, 40. — ⁶ Gen. l, 10. — ⁷ Ibid. 15. — ⁸ Timoth. iv, 14. — ⁹ Gen. l, 17. — ¹⁰ Ibid. 18.

LIBER II.

I. « Et invalescebant valde valde¹. »

II. Quid est quod dictum est de obstetricibus, « Et fecerunt sibi domos, quoniam timuerunt Deum²? » Prædictum est enim, « Benefaciebat Deus cum obstetricibus. » Et ad hoc videtur pertinere, quod fecerunt sibi domos timendo Deum, tanquam beneficia Dei ad hoc eis profuerint ut facerent sibi domos. Numquid antea non eas habuisse domos intelligendum est? An ad divitias hoc verbum pertinet, vel potius ad alias rei familiaris idoneas facultates? Huic enim simile videtur, quod ait etiam Jacob post quatuordecim annos servitutis suæ socero suo volenti eum adhuc apud se tenere : « Nunc ergo quando faciam et ego mihi domum³? » dixerat enim quod creverint pecora Laban sub illo; sicut et ipse Laban confessus fuerat dicens : « Benedixit me Deus in introitu tuo : » cum ergo dicit; « Quando faciam et ego mihi domum, » subintelligitur, sicut et tu. Hoc videtur enim valere quod ait : « Et ego, » ut ad ipsam domum faciendam videatur pertinere quod consequenter ad Laban merces ipsa statuenda proponitur.

III. « Et omne foeminum vivificate illud⁴ : » sic enim habent græci : latini non habent, « illud. »

IV. « Erat autem quidam de tribu Levi, et sumpsit sibi

¹ Exod. i, 7 et 12. — ² Ibid. 21. — ³ Gen. xxx, 31. — ⁴ Exod. i, 22.

» de filiabus Levi¹: » intelligitur, uxorem, quod quidam latini interpres etiam addendum putaverunt: sequitur autem, « Et habuit eam, et concepit. »

V. Quid sit « thibin² », ideo difficile est nosse, quia nec græcus interpres ex hebræo, nec latinus ex græco vertit hoc nomen, sed sic transtulit ut invenit.

VI. « Timuit autem Moyses et dixit: Si sic divulgatum est verbum hoc³. » Duo sunt in hac locutione attendenda: primo quia pendet sententia, et sic dimissa est: deinde, quia verbum pro facto posuit.

VII. « Et respexit filios Israël, et innotuit illis⁴: » pro eo positum est « innotuit, » quod egit in eis, quibus Dei curam erga se intelligerent.

VIII. « Videns vidi vexationem populi mei qui est in Aegypto⁵. »

IX. « Et dixit Moyses ad Deum: Quis sum, quia ibo ad Pharaonem regem Aegypti, et quia educam filios Israël de terra Aegypti? Dixit autem, quoniam ero tecum⁶, » sic habet græcus; latinus autem, « Et quis ego, » dixit: et non dixit, « quia ibo, et quia educam, sed ut eam et educam. » Et quod in græco habet, « Dixit autem quia ero tecum, » intelligitur utique quod dixerit ad Moysen: totum autem hoc latinus addidit, et ait, « Dixit autem Deus ad Moysen. »

X. Deus dicit quod dicat Moyses filiis Israël: « Visitans visitavi vos, et quæcumque contigerunt vobis in Aegypto⁷: » græcus habet, « Visitatione visitavi vos. »

XI. Deus dicit ad Moysen de filiis Israël, « Et audient vocem tuam⁸, » græcus habet, « Et exaudient vocem tuam, » quia et exauditio dicitur hominis.

XII. Quod habet latinus, « Poscet mulier a vicina,

¹ Exod. ii, 1. — ² Ibid. 3. — ³ Ibid. 14. — ⁴ Ibid. 25. — ⁵ Id. iii, 7.
— ⁶ Ibid. 11, 12. — ⁷ Ibid. 16. — ⁸ Ibid. 18.

» et ab inquilina sua vasa argentea et aurea et vestem¹: » græcus habet « a cohabitatrice sua, » hoc est ουσινιον quod latini aliqui interpretati sunt, « a cancellaria sua. »

XIII. Moyses dicit, « Quid si non crediderint mihi, neque exaudierint vocem meam²: » quod latinus, « au- dierint » interpretatus est.

XIV. Extende manum, et apprehende caudam, græcus habet: latinus autem, « manum tuam et caudam ejus, » interpretatus est. « Et extendens manum ap- prehendit caudam, et facta est virga in manu ejus³. »

XV. « Et dixit illi: Ut credant tibi quoniam apparuit tibi Dominus Deus patrum ipsorum⁴: » græcus non habet, « Et dixit illi: » sed continuo adjunxit, « ut credant tibi: » id est, verba Dei, post illud factum miraculum: tanquam adhuc loqueretur, et modo sententiam verborum impleverit. Nam ordo est verborum: « Extende manum et apprehende caudam, » ut credant tibi: sed interposita est facti narratio, et postea redditum, « ut credant tibi. »

XVI. Quod latinus habet, « Et facta est manus ejus leprosa tanquam nix⁵: » græcus non habet « leprosa, » sed tantum, « facta est tanquam nix. »

XVII. « Quod si non audierint vocem signi primi⁶: » græcus sic habet: latinus autem, « vocem tuam signi primi: » sic et sequitur, « Credent tibi in voce signi se- quentis. »

XVIII. « Et erit aqua, quam sumes de flumine, sanguis super aridam⁷: » vel potius « super aridum, » id est, super id quod aridum est: quod latinus dicit, « sanguis super terram. »

¹ Exod. iii, 22. — ² Id. iv, 1. — ³ Ibid. 4. — ⁴ Ibid. 5. — ⁵ Ibid. 6.
— ⁶ Ibid. 8. — ⁷ Ibid. 9.

« XIX. Moyses dicit; « Precor, Domine, non sum eloquens
» ante hesternam et nudiustrianam diem¹. »

« XX. « Et virgam hanc sumes in manum tuam, in qua
» facies in ea signa²: » cum dici posset, « in qua facies
» signa: » aut certe; « Virgam hanc sumes in manum
» tuam, et facies in ea signa: » nunc vero utrumque dic-
tum est solita locutione Scripturarum.

XXI. « Post dies autem illos multos, mortuus est rex
» Ægypti: dixit autem Dominus ad Moysen in Madian: «
Vade, perge in Ægyptum, mortui sunt enim omnes
» qui quærebant animam tuam³. » Multa in his verbis ge-
nera locutionum notanda sunt, primo, « Vade, perge in
» Ægyptum, » tanquam non sufficeret tantum « Vade, »
vel tantum « perge: » deinde « mortui sunt omnes qui
» quærebant animam tuam; » cum solum regem Ægypti
Scriptura dixerit mortuum, et de solo antea dictum fuerit
quod Moysen quærebat occidere. An ipse post alios ini-
micos ultimus mortuus est. Quod si ita est, non locu-
tio, sed sensus est. Item, « Qui quærebant animam
» tuam, » non in malo tantum, sed etiam in bono
dici solet in Scripturis: nam sicut hic, in malo dictum
est etiam in Psalmis: « Confundantur et revereantur qui
» quærunt animam meam⁴. » In bono, « Periit fuga a me,
» et non est qui requirat animam meam⁵: » nisi forte
aliquid distare dicitur inter quærentes et requirentes, ut
illud in malo, hoc in bono intelligendum sit.

XXII. « Et dicebant ad populum dicentes: Hæc dicit
» Pharaon⁶; » quam locutionem piguit latinum interpretari.

XXIII. « Videat Deus vos et judicet, quoniam execra-
» bilem fecistis odorem nostrum palam Pharaonem; et pa-
» lam servis ejus, dare gladium in manus ejus, ut occidat

¹ Exod. iv, 10. — ² Ibid. 17. — ³ Ibid. 18, 19. — ⁴ Psal. xxxix, 15.
— ⁵ Id. cxli, 5. — ⁶ Exod. v, 10.

» nos¹: » sic enim habet græcus: latinus autem ait quem
pro optimo legebamus, « ut daretis gladium in manibus
» ejus, » qui solocismus, nulla interpretationis necessitate
factus est, quia in græco non est.

XXIV. « Statui testamentum meum ad illos ita ut da-
» rem illis terram Chananæorum, et terram quam inco-
» luerunt, in qua et incoluerunt in ea²: » sic enim habet
græcus, quod utique et in græca lingua absurde videtur
sonare; et tamen Septuaginta interpretum auctoritas tanta
est, quos ita loqui non piguit. Quid enim, et sensus hic
latet³ quod si nullus est, ipsa locutio notanda est, ne alibi
inventa sensum impedit, vel aliquid quærere ubi quæ-
rendum non est, compellat.

XXV. Quod habet latinus, « Exaudi gemitum filiorum
» Israël, quemadmodum Ægyptii affligerent eos⁴: » Græ-
cus habet οὐταδωλοῦται quod interpretari posset, « in ser-
» vitutem redigunt eos: » nam uno verbo non potest.

XXVI. « Et locutus est Moyses sic ad filios Israël, et
» non exaudierunt Moysen a defectione animi et ab ope-
» ribus duris⁴: exaudierunt » ait, non, audierunt.

XXVII. « Ego enim ineloquens sum⁵, quod ait Moyses
ad Dominum, ἀλλας dixit græcus, non imperitus, quasi
ἀνθρῆς vel ἀπαιδευτός.

XXVIII. « Hi sunt Aaron et Moyses, quibus dixit eis
» Deus ut educant filios Israël de terra Ægypti⁶: » sic
enim habet græcus.

XXIX. « Ecce ego gracili voce sum, et quomodo
» exaudiet me Pharaon⁷? » Notandum quod « exaudiet »
dixit, non, audiet.

XXX. « Fecit autem Moyses et Aaron, sicut præcepit

¹ Exod. v, 21. — ² Id. 1, 4. — ³ Ibid. 5. — ⁴ Ibid. 9. — ⁵ Ibid. 12.
— ⁶ Ibid. 26. — ⁷ Ibid. 30.

» illis Dominus, ita fecerunt¹; » quid deesset, si non diceretur « ita fecerunt? »

XXXI. « Si loqueretur vobis Pharaon dicens: Date nobis signum aut portentum, et dices Aaron fratri tuo: Sume virgam²: » nomine locutionis nostræ consuetudo poscebat et quædam ejus integritas, ut ita diceretur: « Si loqueretur vobis Pharaon dicens: Date nobis signum aut portentum, dices Aaron fratri tuo: Sume virgam: » quid ergo ibi additum est, « et, » nisi aliqua proprietate locutionis hebraicæ: nam neque græca esse perhibetur.

XXXII. Non mihi videntur satis commode interpretati latini *sophistas* Pharaonis, ut dicent « sapientes³: » *σοφοί* enim sapientes dicuntur. Potuit enim latinus interpres sophistas dicere, quoniam non est quemadmodum id latine dicatur, et ideo isto verbo jam utimur pro latino, sicut philosophiam dicimus non solum græce, verum etiam latine, sophistas appellantur latinarum litterarum eloquentissimi auctores.

XXXIII. « Et absorbuit virga Aaron virgas illorum⁴: » ac si diceret: Draco Aaron.

XXXIV. Quod dictum est de Pharaone,⁵ « Ecce ipse exiit ad aquam: » græcus habet, « super aquam. »

XXXV. « Dimitte populum meum ut serviat mihi in deserto, et ecce non exaudisti usque adhuc⁶: » quoties dicitur « exaudisti, » cum homini dicatur.

XXXVI. « Fecerunt autem similiter et incantatores Ægyptiorum beneficiis suis. Et induratum est cor Pharaonis, et non exaudivit eos, sicut dixit Dominus⁷: » quia in usu Scripturæ est, « exaudivit, » cum etiam de homine loquitur.

XXXVII. « Dimitte populum meum ut serviant mihi⁸: »

¹ Exod. vii, 6. — ² Ibid. 9. — ³ Ibid. 11. — ⁴ Ibid. 12. — ⁵ Ibid. 15. — ⁶ Ibid. 16. — ⁷ Ibid. 22. — ⁸ Id. viii, 1.

non ut serviat, qui loquendi modus non fere invenitur nisi ubi res ipsa singularis pluribus constat. Populus enim singulari nomine dicitur, sed constat ex multis. Sic etiam est: « Omnis terra adorem te¹; » quia omnis terra dictum est, pro hominibus qui sunt in terra.

XXXVIII. « Ecce ego ferio omnes fines tuos ranis²: » sic enim habet græcus elegantissima locutione, ut ranæ ipsæ, plaga intelligatur, qua feritur terra Ægypti.

XXXIX. « Et eructuabit flumen ranas, et ascendentes intrabunt in domos tuas et in promptuaria cubiculorum tuorum super lectos tuos, et in domos servorum tuorum, et populi tui, et in conspersis tuis, et in clibanis tuis: et super te et super populum tuum et super servos tuos ascendent ranæ³. » Notandum quod « in domos, etc. » cum dixisset, accusativum casum tenuit; et « super lectos, etc. » ubi dixit, « super » accusativum similiter servavit: « in conspersis » autem et « in clibanis » ad ablativum se transtulit: nam et græcus mutavit præpositionem, quam non mutat latinus. Ille enim habet *τόπους οἰκίας*, « in domos : in conspersis » autem, *εν τοῖς φυράμασιν*: ubi mirum si non etiam sensus est, non locutio, ut in conspersionibus et in clibanis exortas ranas forsitan velit intelligi, non extrinsecus ascendisse vel irruisse, et quia eas fluvium eructaturum prædicti, inde implere omnia.

XL. « Et extendit Aaron manum super aquas Ægypti et eduxit ranas, et educta est rana et operuit terram⁴: » repetitio a plurali ad singularem numerum trajecta est; nam utique rana, pro multitudine ranarum positum est: nescio quo autem modo per loquendi consuetudinem imbutis sensibus hominum, saepè plus videtur quod singulariter, quam quod pluraliter dicitur: nam plus accipitur

¹ Psal. lxxv, 4. — ² Exod. viii, 2. — ³ Ibid. 3, 4. — ⁴ Ibid. 6.

cum dicitur, verbi causa, est illic miles, quam sunt illic milites; est illic pisces, quam sunt illic pisces.

XLI. « Et colligebant eas acervos acervos¹: » hæc repetitio multitudinem acervorum significat, et Scripturis est familiaris.

XLII. Quod habent latini, « Extende manu virgam tuam, et percutere terram²: » non, percutere terram: græcus habet « aggerem terræ, » si tamen hoc verbo recte interpretatur quod dictum est το χῶμα τῆς γῆς.

XLIII. « Fecerunt autem similiter et incantatores veneficiis suis, ut educerunt cyniphes, et non poterant³. » Notandum est, « fecerunt, » dictum pro eo quod est, conati sunt facere. Nam utique si fecerunt similiter, procul dubio eduxerunt cyniphes: sed quia sequitur, « ut educerent, et non poterant, » non ergo similiter fecerunt, sed similiter facere conati sunt. Aut si forte et ipsi quamvis veneficiis agerent, eadem tamen agendi specie virgam extendebant, quod Scriptura non expressit, ad hoc referendum est, « fecerunt similiter. »

XLIV. « Et in terram super quam sunt super eam. Et gloriosam faciam in die illa terram Gessen, in qua populus meus inest super eam⁴. »

XLV. « Et dixit Moyses: Ego exeam a te, et orabo ad Deum, et exhibe cynomyia a Pharaone et a servis ejus⁵. » quasi alteri diceret et « exeam a te, » et de altero Pharaone subsequeretur a quo esset exitura cynomyia.

XLVI. « Dimitte populum meum ut mihi serviant⁶. »

XLVII. « Ecce ego pluam hanc horam crastinam diem grandinem multam. Grando autem multa valde valde⁷. »

XLVIII. « Et desinent voces et grando⁸. » Notandum est Scripturam, « voces » solere appellare tonitrua, quas

¹ Exod. viii, 14. — ² Ibid. 16. — ³ Ibid. 18. — ⁴ Ibid. 21, 22. — ⁵ Ibid. 29. — ⁶ Id. ix, 2. — ⁷ Ibid. 18 et 24. — ⁸ Ibid. 27.

voces Dei etiam Pharao superius appellavit dicens: « Orate pro me ad Dominum, ut desinant fieri voces Dei¹: » ubi et illa locutio est quod dixit, « desinant fieri voces. »

XLIX. « Ut narretis in aures filii vestris et filiis filiorum vestrorum quæcumque illusi Ægyptiis²: » notandum quemadmodum dicatur « illusi, » ne forte ita sit dictum: « Draco hic quem finxisti ad illudendum ei³: » et illud in Job: « Hoc est initium figmenti Domini quod fecit ad illudendum ab Angelis ejus⁴. »

L. « Ecce ego induco hanc horam crastino die locustam multam⁵. » Ecce quemadmodum superius dixit ranam, ubi diximus plerumque plus intelligi cum aliquod hujusmodi singulariter dicitur, quam si pluraliter diceretur. Manifestum est enim plus sonare, « locustam multam, » quam si diceret, locustas multas.

LI. « Qui autem et qui sunt qui ibunt⁶: » quotidie dicimus consuetudine familiariore, quam qui et qui ibunt.

LII. « Non est relictum viride nihil in lignis⁷: » dicendum fuit more locutionis nostræ: Non est relictum viride aliquid in lignis.

LIII. Pharao ad Moysen, « Peccavi ante Dominum Deum vestrum et in vobis; suscipe ergo delictum meum⁸: » hac locutione et ad Joseph usi sunt fratres ejus ubi dixerunt: « Accipe iniquitatem servorum Dei patris tui⁹. »

LIV. Quod latini habent, « Et nemo vidit fratrem suum tribus diebus¹⁰: » græcus habet, « Et non vidit nemo fratrem suum: » notandum etiam fratrem hominis quemlibet hominem dici.

LV. Pharao dicit ad Moysen et Aaron, « Ite et servite

¹ Exod. ix, 2. — ² Id. x, 2. — ³ Psal. ciii, 26. — ⁴ Job. xl, 14. — ⁵ Exod. x, 4. — ⁶ Ibid. 8. — ⁷ Ibid. 15. — ⁸ Ibid. 16 et 17. — ⁹ Gen. l, 17. — ¹⁰ Exod. x, 23.

» Domino Deo vestro, præter oves et boves, relinquite¹: sic enim habet græcus: valde inusitata locutio est, nisi post distinctionem inferatur, « relinquite, » et subaudiatur, ista: ut sit sensus: « Itæ præter oves et boves, et relinquite ista: ita solet enim talis ellipsis fieri crebro in locutionibus Scripturarum. »

LVI. « Et non relinquemus ungulam²: » quasi abductis pecoribus posset ungula remanere: quid est enim aliud, « non relinquemus ungulam, » nisi, nec ungulam relinqueremus?

LVII. Pharao ad Moysen, « Attende tibi ultra apponere videre faciem meam³: » pro eo quod est, attende tibi ne ultra videoas faciem meam.

LVIII. « Et petat unusquisque a proximo suo, et mulier a proxima vasa argentea et aurea et vestem³: » notandum et Ægyptios Hebræis proximos dictos.

LIX. « Et erit clamor magnus per omnem terram Ægypti, qualis non fuit, et talis non adhuc apponetur: » in filiis autem Israël non mutiet canis lingua sua ab homine usque ad pecus⁴. » Elegantissima locutio est, per canem quippe extremum significavit vel hominum vel pecorum, ita commendans quanta in Hebræis quies futura esset, Ægypti acerba orbitate clamantibus.

LX. « Accipient singuli ovem per domos patriarcharum⁵. » Quas dicat patrias, non facile est intelligere, utrum civitates in quibus commanebant, an potius numerosas familiias a cujusque velut paternitate propagatas: hoc enim magis in græco significari perhibetur.

LXI. « Si autem pauci sint qui in domo, ita ut non sint idonei ad ovem, » id est, ut ipsa paucitas non sit idonea ad ovem consumendam, « assumet secum vicinum

¹ Exod. x, 24. — ² Ibid. 26. — ³ Ibid. 28. — ⁴ Id. xi, 2. — ⁵ Ibid. 6, 7. — ⁶ Id. xii, 3. — ⁷ Ibid. 4.

» proximum suum, » hoc est ipsa domus assumet vicinum: hominem proximum pro homine posuit, singularem autem pro plurali: non enim unum, sed quot sufficiunt; cum de ove consumenda Scriptura loqueretur, « secundum numerum, » inquit, animarum unusquisque que quod sufficiat: » animas pro hominibus a parte totum.

LXII. « Sument a sanguine, et ponent super duos postes, et super limen in domibus in quibus manducabunt illas in eis². » Cum dixerit, « in quibus, » dixit etiam « in eis, » more usitatissimo: sed « manducabunt illas, » queritur quas, et intelligitur carnes; hoc enim sequitur, « Et manducabunt carnes hac nocte assatas igni; » quod habent latini codices, « qui manducabunt carnem, » græci autem habent *πάστας*, id est, carnem, sed genere neutro; ideo in græco est, « in domibus, in quibus manducabunt illa in eis. » Est vero illa locutio, ut prius diceret illas, quam prædiceret quid in consequentibus intelligeretur quas dixerit, similis ei locutioni quam de filio Moysi exposuimus¹, cum eum vellet Angelus occidere, et exemplum adhibuimus de Psalmo; « Fundamenta ejus in montibus sanctis, diligit Dominus portas Sion³: » cuius enim fundamenta non intelligimus, nisi ex consequentibus: sic et hic, « in quibus manducabunt illas in eis, » id est, in quibus domibus manducabunt illas, intelligitur carnes, de quibus consequenter loquitur.

LXIII. « Sumetis autem vobis fasciculum hyssopi, et tinguetis ex sanguine qui est juxta ostium, et lenietis super limen et super ambos postes de sanguine⁴. » Etiam hic fasciculus hyssopi plures utique fasciculos significat, sicut rana plures ranas, et locusta, plures lo-

¹ Exod. xii, 7. — ² Lib. ii, Questionum de Exodo quæst. xi. — ³ Psal. lxxxvi, 1. — ⁴ Exod. xii, 22.

custas: tropus autem iste quando fit in rebus, quæ a nobis non ita dici solent, obscuritatem facit.

LXIV. « Et erit cum dicent ad vos filii vestri: Quæ est servitus ista? Et dicetis eis: Immolatio pascha hoc Domino¹: » etiamsi non haberet, « et, » plenum esset, « dicetis eis. »

LXV. « Et advenientes fecerunt filii Israël sicut præcepit Dominus Moysi et Aaron, ita fecerunt²; » non adderet, « ita fecerunt, » nisi mos esset Scripturarum.

LXVI. « Et factum est, in die illa eduxit Dominus filios Israël de terra Ægypti³. »

LXVII. « Ait autem Dominus ad Moysen dicens⁴. »

LXVIII. « Omne adaperiens vulvam masculina⁵: » pluralem numerum intulit singulari, quia ipsum quod dictum est, « omne adaperiens, » non utique in uno, sed in multis accipitur. Similis est locutio, « Attendite, popule meus⁶. » Tale est et quod paulo post sequitur, « Omne quod adaperit vulgam de armentis et de pecoribus quæcumque tibi nata erunt: omne quæcumque iibi nata erunt⁷, » ipse modus est locutionis.

LXIX. « Omne adaperiens vulvam asinæ⁸: » græcus habet, « asini: » modo illo locutionis, quem jam in Genesi notavimus, ubi masculinum pro foeminino positum est, de morte Saræ dicente Scriptura: « Surgens Abraham a mortuo, et, Sepeliam mortuum meum⁹, » et talia ibi saepe dicuntur de mortua.

LXX. « Propter hoc ego immolo Domino omne quod aperit vulvam masculina¹⁰: » similis locutio superiori.

LXXI. « Et erit in signum super manum tuam¹¹: » id est, super opera tua: ubi magis sensus est forsitan quam locutio.

¹ Exod. xii, 26. 27. — ² Ibid. 28. — ³ Ibid. 51. — ⁴ Id. xiii, 1. — ⁵ Ibid. 12. — ⁶ Psal. lxxvii, 1. — ⁷ Exod. xiii, 12. — ⁸ Ibid. 13. — ⁹ Gen. xxiii, 8. — ¹⁰ Exod. xiii, 12. — ¹¹ Ibid. 16.

LXXII. « Et excussum est Dominus Ægyptios in medium maris¹: » Græcus habet, « Et excussum est Dominus Ægyptios medium maris.

LXXIII. « Vedit autem Israël manum magnam, quæ fecit Dominus Ægyptiis². »

LXXIV. « Tunc cantavit Moyses et filii Israël canticum hoc Domino, et dixerunt dicere³, » sic enim habet græcus, καὶ εἶπαν λέγειν.

LXXV. « Et non inveniebant aquam, ut biberent⁴: » poterat non habere, « ut biberent. »

LXXVI. « Et murmuravit populus adversus Moysen, » dicentes⁵: » non, » dicens, » sed, dicentes: ex pluribus enim populus constat.

LXXVII. « Et venerunt omnis synagoga filiorum Israël in eremum, » non dixit⁶: » Venit, » quia synagoga ex pluribus contrahit.

LXXVIII. « Murmurabant omnis synagoga filiorum Israël adversus Moysen et Aaron⁷, » eadem est ista locutio.

LXXIX. « Dixit autem Dominus ad Moysen, Ecce ego pluam vobis panes de caelo⁸. » Manna pluiturus, panes promisit: locutio est qua panis pro alimento ponitur: amat autem Scriptura pluraliter magis panes quam singulariter dicere.

LXXX. « Mane videbitis, inquit, gloriam, dum exaudiet murmurationem vestram super Deum⁹: » id est, quia murmuratis super Deum, quod tantum valet ac si diceret, adversus Deum. Deinde notandum novo modo hic exauditionem dictam non precantum, sed murmurantium, cum reprehendat utique Scriptura murmurationem: tanquam hoc dixerit, quod cognoverit Deus murmurationem eorum, et ipsam Dei cognitionem dixit exauditionem.

¹ Exod. xiv, 27. — ² Ibid. 32. — ³ Id. xv, 1. — ⁴ Ibid. 22. — ⁵ Ibid. 24. — ⁶ Id. xvi, 1. — ⁷ Ibid. 2. — ⁸ Ibid. 4. — ⁹ Ibid. 7.